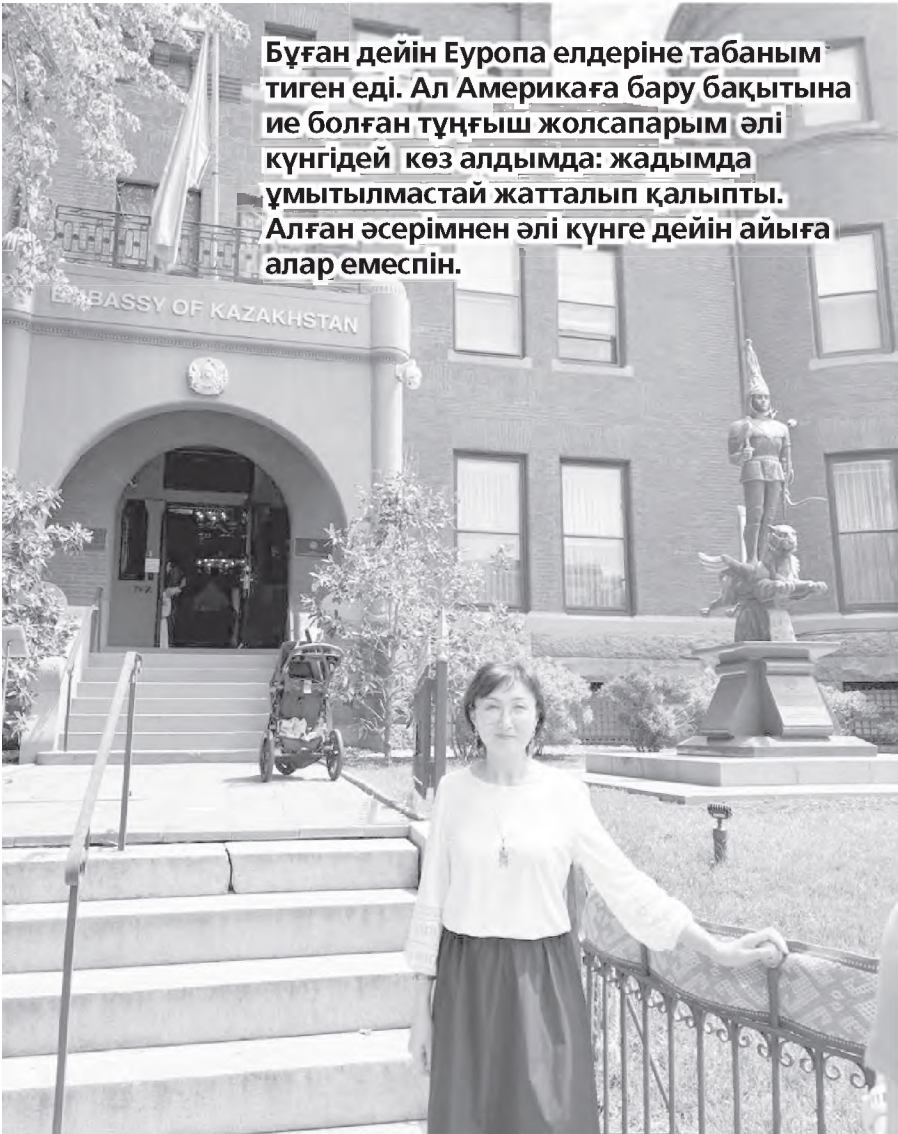

2024 жылдың 1 шілдесі мен 2025 жылдың 20 маусымы аралығында «Болашақ» халықаралық бағдарламасы негізінде «Білім беруді басқару» бағыты бойынша ғылыми тағылымдама АҚШ-тың астанасы—Вашингтон қаласындағы Джордж Вашингтон университетінде өтті. Оқу орны маңайында топтасқан саяси және мәдени нысандар әлемдегі еңселі университетпен біте жарасып, сәнін келтіріп тұр. Алдын ала нақты жоспарланған академиялық бағдарлама бәріміздің көңілімізден шықты. Ғылыми жетекшілермен жүйелі түрде кездесіп, әр зерттеу жобасы шеңберінде еркін пікір алмасып отырдық. Алғашқы күннен Гельман кітапханасының ресурстарын және электрондық деректер базасын еркін пайдалана отырып, гуманитарлық зерттеулердің қалай ұйымдастырылатыны, ғылыми орталықтардың жұмыс режимі, сабаққа қажет цифрлық ресурстарды тиімді пайдалану жөнінен көп мағлұмат алдық. Өзге әріптестеріммен бірге дәрістерге, семинарларға қатысып, жобаларымыздың ішінде қазақ тіліне қатысты іс-шаралармен таныстық, бірлесіп зерттеуге бағытталған ғылыми-зерттеу жүргізудің әдіс-тәсілдерін талқыладық. Осылайша ғылыми көзқарасымыз кеңейіп, жүйеленіп, жаңа кәсіби байланыстарды меңгердік. Ортақ жоспар шеңберінде тың идеяларға берік негіз қаланды. Туған жерден бір жылға жуық жырақ жүрген кезеңде АҚШ-тың басқа университеттерінде (Гарвард, МИТ, Джорджтаун, Стендфорд және т.б.) конференцияларға, семинарларға, воркшоптарға қатысу мүмкіндігіне ие болдық.

Вашингтон Американың символы іспеттес Капитолий мен Ақ үй арқылы танымал. Монумент маңындағы кең алаңға шыққан сәтте-ақ адам жанын нұрландырып жіберетін сән-салтанат пен жинақылық бірден сезіледі. Көк аспанмен таласқан ақ монумент айналасындағы ашық кеңістік, жап-жасыл алаң қалаға ерекше тыныс беріп тұр. Наурыздың соңы мен сәуірдің бас кезінде шиіе ағаштары гүлдеп, айнала ақ-қызыл түске боялады. Линкольн мемориалына баратын жолда қолдан жасалған көлдің айналасы сакура ағаштарымен көмкерілген. Достық белгісі ретінде 1912 жылы Жапониядан 3020 түп шиіе көшеті сыйға тартылыпты.

Вашингтон маған саябақтары самсаған қала болып көрінді. Кез келген мүйісті айналсаң, көгал, аллея, шағын саяжал «мен мұндалап» қоя береді. Еркін дем алып, қыдырып жүруге өте қолайлы. Осыдан-ақ америкалықтардың табиғатты күтіп-баптауға шеберлігі, ағаш көшеттерін ретімен отырғызатыны, гүлзарларды ұқыпты күтетіні бірден аңғарылады. Үйлері орамдармен қоршалмаған, оның орнына түрлі сәндік бұталар мен тал-теректер егіп тастаған, аула маңы алуан түсті гүлдерден көз тұнады. Бір жерде қылқан жапырақты ағаштар самсап тұрса, бір жерде пальма жиі кездеседі. Күзде де қызыл-сары түске боялып, қыс жылы болса, осы түрін жоғалтпайды екен. Бір байқағаным, адамдардың спортпен еркін айналысуларына барлық жағдай жасалған. Тіпті дала-ларда арнайы тренажерлар қойылған. Әр үй жанында спорт алаңы бар, бассейндерге дейін тегін.

Ұлттық аллея бойындағы Смитсон институтының музейлері адамзат энциклопедиясы секілді әсер қалдыра-

Бұған дейін Еуропа елдеріне табаным тиген еді. Ал Америкаға бару бақытына ие болған тұңғыш жолсапарым әлі күнгідей көз алдымда: жадымда ұмытылмастай жатталып қалыпты. Алған әсерімнен әлі күнге дейін айыға алар емеспін.

АМЕРИКА ӘСЕРЛЕРІ

ды. Смитсон институты әлемдегі ең ірі музей, білім және зерттеу кешені саналады. Оның негізін британдық ғалым Джеймс Смитсон 1846 жылы қалап, «білімді арттыру және тарату» мақсатымен құрған. Қазір оның құрамына Ұлттық табиғат тарихы, Әуе-ғарыш сияқты 30-дан аса музей, галерея мен ұлттық зообақ кіреді. Осыдан-ақ білім мен мәдениет қолжетімді болуы керек деген ұстанымның қалыптасқанын аңғару қиын емес.

Ұлттық Портрет галереясын аралап жүргенде құрақ көрпелер көзіме оттай басылды. Әжелеріміздің қол-өнеріне қатты ұқсайтынын көріп, таңданысымды жасыра алмадым. Сөйтсе, Амиш қауымының квилттері екен. Амиштер — христиандықтың анабап-тистік тармағына жататын діни қауымдастық, негізінен АҚШ пен Канадада өмір сүреді. Амиштер әлемнен оқшауланған, заманауи технологиялар мен өмір салтынан бас тартқан, қарапайым, консервативті бағыт ұстанады. Олардың дәстүрлері мен сенімдері ғасырлар бойы өзгеріссіз сақталып келеді. Амиш тегі еуропалық діни қауымдастықтардан шыққан. Олардың көпшілігі «Пенсильвания голландиялық тілі» деп аталатын неміс тілінің диалектісінде сөйлейді, сондай-ақ ағылшын тілін де қолданады. Амиштер туралы толығырақ жазып жатқаным, олардың қазақ халқымен ешқандай мәдени байланысы болмаған деп саналса да, қолөнер бұйымдарындағы ұқсастықтар небір ойларға жетелейді. Квилт жасау көптеген мәдениеттерде дәстүрлі өнер ретінде сақталған. Амиштер мен қазақтардың бір ұқсастығы — құрақ құрау өнерінің ұрпақтан ұрпаққа беріліп келуі. Бір қызығы, амиштер де қыздарын ұзатқанда сый-

лыққа осындай құрақ көрпе беретін көрінеді. Мені ойландырған бір жайт, қазақтың ұлттық өнерін насихаттап әрі сақтап қалу үшін елімізде музейлерде шеберлердің қолынан шыққан бұйымдардың көрмелерін неге жүйелі түрде ұйымдастырмасқа? Ол бір реттік емес, тұрақты көрме ретінде болса, шаңға көміліп жатқан қаншама қолөнер жәдігерлеріміз ұрпақ кәдесіне жарар еді. Демек, құрақ құрайтын үлкендерімізден үйренеріміз аз емес деген сөз. Тіпті оларға арнайы тапсырыс беріп немесе жинастырып алсақ, әжептәуір мұра олжалар едік. Әйтпесе, «қолдағының қадірі жоқтың» кебін құшуымыз ғажап емес.

АҚШ астанасында афроамерикалықтардың тарихы мен мәдениетіне арналған ұлттық музейдің болуы және жәдігерлерінің өте әсерлі, «жанды» форматта жасалуы керемет тамсандырды. Әр зал бір дәуірді көзге елестетеді. Экспозициялар мультимедиялық тәсілмен жасалған, жарық пен дыбыс, қысқа видеолар, құжаттар мен тұрмыстық заттар өзара байланысып, ал кей тұстарда электронды тақталар мен сенсорлы экрандар арқылы қосымша мәліметтер беріліп отырады. Ғимараты да еңселі, алыстан бірден қарауытады. Сыртқы қаптамасындағы қола түсті «өрнекті тор» афроамерикалық шеберлердің қолөнер дәстүрімен сәйкестендірілген.

Қош, музейдің тақырыбын ары қарай өрбітейік.

Жанар ТАЛАСПАЕВА,

*М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университеті қазақ тілі мен әдебиеті кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының кандидаты.
(Жалғасы бар)*